

Megjelent: az ELTE Pedagogikum támogatásával

az iskolakultúra 2009/1-2 melléklete

A laikus pedagógiai nézetek megjelenése az interneten

Az internet mind szélesebb körű térnyerésével új problémák és kérdések merülnek fel. Az eddig jórészt szóban terjedő laikus pedagógiai vélekedések internetes megjelenése jóval messzebbre mutat, mint a laikus nézetek csupán formai megváltozása. Néhány nagy port kavart pedagógiai vonatkozású esemény interneten tapasztalható reakcióit elemezve a következő kérdésekre keresem a választ: Miben különböznek a szóban és az interneten terjedő laikus nézetek? Megfigyelhetők-e olyan jellegzetességek, melyek az internetes vélekedésekre jellemzőek?

A laikus pedagógiai vélekedések sajátosságai

A hétköznapi (laikus) pedagógiai nézetek az egyén gondolkodásának természetes velejárói. Igaz ez a pedagógusokra és a pedagógiai szempontból „laikusokra” egyaránt. Természetesen érdekes kérdés az is, kit tekintünk igazán laikusnak. A szülő, bár nem professzionális pedagógus, mégis gyermekneveléssel foglalkozik. A pedagógusok pedig akár magánemberként, akár pedagógusszerepükben tevékenykedve sokszor cselekszenek úgy, hogy az ellentétben áll a tanult vagy professzionális pedagógiai elméletekkel. (Nem témája ennek a munkának, de igen érdekes kérdés a laikus nézetek jelenléte, aránya a napi pedagógiai gyakorlatban, illetve azon esetek elemzése, amikor a tanult és a laikus elméletek ellentétben állnak egymással.) A laikus nézetek hatásmechanizmusa nem egyértelmű és nehezen vizsgálható. Nehéz behatárolni ugyanis, mi egy-egy vélekedés forrása, eredete, s az egyén adott cselekedetét mennyiben befolyásolta. Tovább nehezíti a kutató dolgát az a tény, hogy a laikus nézetek nem gyűjthetők össze a professzionális pedagógiai tudáshoz hasonló rendszerekben, továbbá folyamatosan változnak. A rendszerben való értelmezhetőséget nagyban gátolja az is, hogy tulajdonképpen nem is alkotnak valódi rendszert. Hétköznapi példákban s az ezekből alkotott általánosításokból tevődnek össze, azonban ezek az elvonatkoztatások nem feltétlenül valódi ok-okozati összefüggésekből adódnak:

A vizsgára szépen felöltözve kell menni, mert akkor jobb jegyet kapok. (Laikus vélekedés: a tanuló megítélését a kedvező külső pozitív irányba befolyásolja.) Jelest kaptam, tehát igaz az elméletem! (Valójában jól tudtam az anyagot, s a tanárt az öltözésem nem is befolyásolta.)

A laikus elméletek kialakulása sem egyértelműen tisztázott. Nyilvánvaló, hogy az egyént ért hatások folyamatos elemzéséből, kiértékeléséből származik. De, mint az előző példából látható, sokszor már maga a példa elemzése is hibás következtetést tartalmaz, ráadásul nem mindig általánosíthatók az egyedi esetek. Közrejátszanak más személyek példái, illetve az általuk elmondott esetek s az azokra bekövetkező reakciók (melyek a közvetettségéből adódóan sokszor torzulnak).

A barátom gyerekei sosem nézhetnek tévét, ezért nagyon szeretnek olvasni. Tilos a számítógéphez nyúlniuk, de nem is akarnak, mert gyönyörűen rajzolnak, ez jobban érdekli őket. Ez az információ barátom elmondása alapján áll a rendelkezésünkre. Valójában a gyerekek, amikor nem otthon vannak, azonnal tévét szeretnének nézni, és mágnesként vonzza őket a számítógép.

A példa tehát nem is igazolja a laikus vélekedést, ám alkalmazója hisz benne és a valószínűséget a vélekedésnek megfelelően torzítja (legtöbbször nem is tudatosan).

A laikus nézetek azonban általában kinyilatkoztatásként jelennek meg, s használói oly mélyen hisznek bennük, hogy igen nehéz „lebontani” azokat. Ennek oka valószínűleg a mindig „kéznél lévő” példa:

„Engem is megvert néha az apám, mégis sikeres ember vagyok, a gyerekeim is azok. Egy-két pofon ma sem ártana az iskolában!” (Lásd még később!)

Sokszor tapasztalható, hogy a laikus nézetekkel szembeállított tudományos érvrendszer hatástalan marad. (Hiába olvas kísérleti bizonyítékokról, felmérésekről, külföldi példákról, pszichológiai érvekről a laikus nézetet alkotó használó ember, a laikus nézet általában megmarad, esetleg még meg is erősödhet.)

A laikus elméletek kialakulása az egyént ért hatások folyamatos elemzéséből, kiértékeléséből származik. Sokszor tapasztalható, hogy a laikus nézetekkel szembeállított tudományos érvrendszer hatástalan marad. A laikus nézetek az egyénre jellemzőek, hitek, vélemények, ismeretek keverednek bennük, érzelmekkel átszöttek, elemei nem feltétlenül alkotnak koherens rendszert, megmaradnak a szóbeliség szintjén, általánosításként fogalmazódnak meg, általában egyokúságot feltételeznek, megkérdőjelezhetetlen igazságtartalomként fejeződnek ki, a családon belül hagyományozódnak, nehezen változnak, az adott történelmi, társadalmi, kulturális körülményekhez való viszonyuk ritkán tudatos.

Összefoglalva érdemes áttekinteni a laikus nézetek jellemző sajátosságait (Hunyady, M. Nádasi és Trencsényi, 2006):

- csak az egyénre jellemző,
- a gyakorlati problémák megoldásához közvetlenül alkalmazható,
- hitek, vélemények, ismeretek keverednek benne, érzelmekkel átszöttek,
- elemei nem feltétlenül alkotnak koherens rendszert,
- megmarad a szóbeliség szintjén, döntően a köznyelv szókincsével fejeződik ki,
- általánosításként fogalmazódik meg,
- általában egyokúságot feltételez,
- megkérdőjelezhetetlen igazságtartalomként fejeződik ki,
- a családon belül hagyományozódik, nehezen változik
- az adott történelmi, társadalmi, kulturális körülményekhez való viszonya ritkán tudatos.

A laikus vélemények megjelenése az interneten

Napjainkban, az információs társadalom kialakulásának és fejlődésének időszakában olyan formájú és tartalmú laikus nézetekkel is találkozhatunk, melyek a fenti jellemzőket

megváltoztatják, s olyan sajátos helyzeteket idézhetnek elő, ahol a laikus és professzionális nézetek „összecsúszhatnak”, laikus nézetek professzionális köntösben tűnhetnek fel. Ez óriási veszélyeket is rejt, hiszen a professzionális formában megjelenő laikus nézetek ezáltal széles körben elfogadottá válhatnak.

A jelenség okai a megváltozott kommunikációs szituációkban kereshetők. Az internet térnyerésével olyan kommunikációs formulák jönnek létre, melyek segítségével a nézetek igen gyorsan nagyon sok emberhez juthatnak el. Ez egyszerre negatív és pozitív jelenség; mindig az adott információ dönti el, hogy ezt veszélyforrásként vagy pozitívumként értékeljük. Az azonban egyértelmű, hogy az előbb idézett jellemezők közül néhány

merőben más értelmet nyer az információs társadalom kommunikációs hatásrendszerében. (Például „megmarad a szóbeliség szintjén, döntően a köznyelv szókincsével fejeződik ki”). A különböző internetes fórumok témája gyakran a napi pedagógiai valóság. A fórumhozzászólók laikus nézetei már nemcsak szóban, hanem írásban is terjednek. Még hozzá igen gyorsan és igen nagy létszámú felhasználó számára elérhető módon. A laikus nézet megjelenik a monitoron, írott formában, nemegyszer szerkesztve. A problémát nem kizárólag gyors terjedése jelenti. Az adott fórumban, az adott közegben és szituációban a hozzászólás megmarad a laikus vélekedés szintjén. A megjelenés formája azonban befolyásolhatja annak vélt valóságértékét, az információ élnkségét.

„Az információ élnksége az egyik olyan tényező, mely mind az észlelt, mind a felidézett információt befolyásolja. A kutatások megmutatták, hogy amikor élénk és kevésbé élénk információk versengenek figyelmünkért, becsléseinkre és ítéleteinkre gyakran nagyobb befolyást gyakorol az élénk információ még akkor is, ha a kevésbé élénk megbízhatóbb, potenciálisan több információt hordoz.” (*Nisbett és Ross, 1980; Taylor és Thompson, 1989; mindkettőt idézi: Atkinson, 1994*)

Mi érthetünk jelen esetben élénk információ alatt? A média által közvetített, elektronikus formában megjelenő információk, beleértve a számítógép által közvetített kommunikációs helyzetekben (CMC, Computer Mediated Communication) megjelenő információkat, mindenképpen élénknek tekinthetők. Látható tehát, hogy például a fórumokban megjelenő laikus vélekedések egyrészt lejegyzett formájuk, másrészt élénkebb voltuk miatt nagyobb vélt igazságértékkel bírnak a szóban terjedő nézetekkel szemben.

Ezáltal új megvilágításba kerülhetnek a laikus nézetek: formájukban professzionálisabbá válnak, s igen gyorsan nagy közönséghez jutnak el. Ennek hatása kettős lehet: egyrészt erősebb pólust alkothatnak a professzionális nézetekkel szemben, másrészt sokkal hatékonyabban épülhetnek be más személyek laikus nézetrendszerébe. Mindkét hatás igen jelentősnek látszik.

Érdeemes megvizsgálni kicsit részletesebben, milyen formákban, mely színtereken jelenhetnek meg a laikus nézetek az interneten. Néhány terület, ahol gyakran fogalmazódnak meg a neveléssel, tanítással, iskolarendszerrel, a tudás tartalmával és forrásaival kapcsolatos naiv nézetek:

- blogok (internetes naplók),
- adott témában létrehozott fórumok,
- spontán hozzászólások valamely neveléssel-oktatással kapcsolatos esemény témájában (például egy hírhez kapcsolódva),
- professzionális formában megnyilvánuló laikus vélekedések (laikusok által létrehozott pedagógiai témájú portálok, weblapok),
- webes kérdőívek, szavazások pedagógiai témáról vagy valamely neveléssel-oktatással összefüggő esemény kapcsán.

Konkrét esetek és a velük kapcsolatos hozzászólások bemutatása, elemzése

A továbbiakban néhány példán keresztül szeretném vizsgálni a laikus nézetek jelenlétét, természetét és azt, hogy vajon ugyanazok a jellemzők igazak-e rájuk, mint a szóban terjedő naiv pedagógiai vélekedésekre.

Példaként olyan témákat, eseményeket választottam, melyek nagy visszhangot keltettek a pedagógiai szempontból laikus népszerűség körében, s jó alkalmat adnak a laikus vélekedések kifejtésére, bemutatására.

A közelmúlt talán leginkább közérdeklődésre számot tartó pedagógiai vonatkozású eseménye a „tanárverés” néven híressé/hírhedté vált eset volt. Az internetnek igen nagy szerepe volt abban, hogy az esemény eljutott a legszélesebb közönséghez, ugyanis az egyik nyilvános videómegosztó oldalra felkerült az órán mobiltelefonnal készített (így

igen rossz minőségű) videófelvétel. Ezáltal jóval többen formálhattak és formáltak is véleményt az eseménnyel kapcsolatban. Érdekes azonban, hogy itt már bizonyos torzulást is megfigyelhettünk a fentebb említett közvetett véleményformálással kapcsolatban: sokan úgy nyilvánítottak véleményt az esetről az egyes fórumokon, hogy magát az eseményt (az arról készített videófajlt) nem látták, csak mások elmondása alapján szereztek információt. Természetesen a cselekmény súlyát ez nem csökkenti, de a véleményalkotás szempontjából mégis döntő jelentőségű lehet.

Az esettel kapcsolatban számos spontán fórum jött létre, de néhány professzionális terület is foglalkozott a kérdéssel az interneten. Példaként néhány tipikusnak mondható hozzászólást idéznék egy népszerű és látogatott fórumból.

Az internet térnyerésével olyan kommunikációs formák jönnek létre, melyek segítségével e nézetek igen gyorsan nagyon sok emberhez juthatnak el. A megjelenés formája azonban befolyásolhatja annak vélt valóságértékét, az információ élenkségét. Ezáltal új megvilágításba kerülhetnek a laikus nézetek: formájukban professzionálisabbá válnak, s igen gyorsan nagy közönséghez jutnak el. Ennek hatása kettős lehet: egyrészt erősebb pólust alkothatnak a professzionális nézetekkel szemben, másrészt sokkal hatékonyabban épülhetnek be más személyek laikus nézet-rendszereibe. Mindkét hatás igen jelentősnek látszik.

Fontosnak tartom, hogy a hozzászólásokat az eredeti formájában, az eredeti helyesírással közöljem, mert sokszor ez utalhat a hozzászólóra is. Természetesen a kiválasztásnál nem vettem figyelembe a trágár, uszító hozzászólásokat. A fórumokon általában működik egy vagy több moderátor, akik kiszűrik az ilyen hozzászólásokat. Valószínűleg a küszöb az egyes értelmezéseknek megfelelően más és más volt.

Néhány tipikusnak mondható hozzászólás:

„Engem ez végtelenül felháborít én, mind az igazgatónőt, mind a kis védencét páros lábbal rúgnám ki az iskolából, mert ilyen értékrend uralkodik már ott?

Lehet egy tanárt kigúnyolni, mert öreg és felé rúgni, meg röhögni rajta?”

„Igenis, drákói szigorral kellene eljárni. A gyereket azonnal kirúgni és javítóintézetbe küldeni.

Meddig nézzük még el tétlenül az ilyen eseteket?

Ha nem vigyázunk, még belegondolni sem merek, hogy hova jut ez a társadalom.”

„Rengeteg ilyenről hallok, ugyanis a tanárok kezében nincs semmilyen eszköz, amivel tudnának hatni a gyerekre.”

„Ez igaz! a miidőnkben a tanár méterrúddal vert el mindenkit egy hüje miatt. Otthon nem is mertünk panaszkodni mert kaptunk olyat csak úgy zörgött a fejünk. Akkor még volt becsülete a tanárnak. Most sajnos ez a csuda nagy szabadság vissza út a felnőttekre.”

„Egy általános, mindent átfogó erózió van ma Mo-on. Ez mindenhol meglátszik.”

A hozzászólások szinte mindegyike mélységesen elítéli a cselekedetet, de egyúttal megoldási javaslatot is nyújtanak. Ez igen jellemző sajátossága a laikus nézeteknek: konkrét cselekvéseket határoznak meg, a gyakorlati problémák megoldásához közvetlenül alkalmazhatók. Szinte minden hozzászóló ad ilyen tanácsot, s ez szinte minden esetben a kemény fellépést, nemegyszer a testi fenytést célozza. Érdekes, hogy megfigyelhető valamiféle „fórumhangulat”, mely egyértelműen az elkövető gyermek ellenében hat, de nem mondható, hogy a tanár, illetve az iskolavezetés mellett. Általános a „mindenki hibás” vélekedés, s valamilyen külső, össztársadalmi okot jelölnek meg, meglehetősen leegyszerűsítő módon. (Itt is gyakori az „egész társadalom hibás” álláspont.)

A következő téma szintén egy konkrét esethez kötődik, de nem magyar példa, a magyar internetezők szintén egy videómegosztó oldalon látható videórészletből értesülhettek az eseményről. Egy német televízió (a magyar Megasztárhoz hasonló) énekes tehetségkutató műsorában egy fiatal fiú igen gyenge teljesítményt nyújtott, szinte minden olyan adottságot nélkülözve, mely a képernyőn való fellépéshez szükséges. A zsűri egyik tagja kinevette, a másik eléggé becsmérlően nyilatkozott a „produkcióról”. A fiú erre szabályos rohamot kapott, sírt, később a földre vetette magát. A zsűri egyik tagja, egy hölgy igyekezett megnyugtanni, később behívták a fiú nézőtőren lévő édesapját is. Érdekes, hogy a német televízió nem szakította meg az adást, egyenesben láthatták a nézők a teljes folyamatot. Később lábra kaptak olyan vélekedések is, miszerint a jelenetet megrendezték, illetve nem tettek meg mindent azonnali lezárására. A feltételezés szerint ez is szenzációként jelentkezik és magasabb nézőszámot generál. Ennek igazságértékét nem lehet ellenőrizni, ám a téma szempontjából nem is tartottam lényegesnek. Egy esemény és az arra vonatkozó laikus vélekedések vizsgálata volt a cél. Az előző esethez hasonlóan kiemelve néhány tipikus véleményt, szintén az eredeti formájában adom közre:

„Ráadásul emiatt a srác miatt van balhé Németországban. Hogy miért alázták így meg és miért ment adásba. Szerintem nem kapott olyan durva beszélásokat, egyszerűen hisztériás a kölyök.....”

„Szegény srácnak még sok gondja lesz életében. Apuci valószínűleg sosem szembesíti a valósággal, aztán amikor valaki megette, rögtön összeomlott. Komoly problémái lehetnek minden téren.”

„Egyébként nem csak a környezet a hibás, az igazi bűnös ez a mai média. Mindenféle értékrend felborult, ma már mindenki fotós, zenész, műsorvezető, stb.”

„Szülői felelősség! Talán a papája megmondhatta volna neki korábban, hogy kisfiam, nincs hangod, nincs ritmusérzéked, nem tudsz énekelni. Szerintem abszolút nem a zsűri tehet róla.”

A hozzászólások itt már árnyaltabb képet mutattak. A felelősség szintén központi kérdés. Itt azonban már kevésbé egységesek a hozzászólók, minden résztvevő felelőssége felmerül: a médiáé, a szülőké, a zsűrié, a fiúé, és természetesen itt is megjelenik a teljes társadalom felelőssége. Az árnyaltabb kép szerintem leginkább az alacsonyabb szintű érintettségnek tudható be, ugyanis az eset nem Magyarországon történt (bár akár itt is történné lehetett volna), a fórumrésztvevők számára így talán távolabbinak tűnik. Az érvrendszer, mellyel a laikus nézetek kifejtését kísérik a hozzászólók, lényegesen differenciáltabb. Ez megerősíti azt a laikus nézetekre vonatkozó jellemzőt, miszerint ezek a nézetek a gyakorlatból táplálkoznak, tapasztalatokon alapulnak. A médiával kapcsolatban szinte mindenki (de az internetet használó réteg mindenképpen) mindennapi tapasztalatokkal rendelkezik. Valószínűleg ezért differenciáltabbak az ezzel kapcsolatos laikus vélekedések is. A tanárverés témájában az egyedüli személyes tapasztalatok a saját iskolaévek emlékei lehetnek, melyek azonban már távolabbinak tűnhetnek.

A harmadik téma némileg különbözik az előző kettőtől. Egyrészt nem spontán szerveződő fórumról van szó, hanem pedagógiai témákban kimondottan adatgyűjtés céljából indított fórumról. Az indító a problémafelvetésből következtethetően nem tekinthető laikusnak, bár talán abban hibázott, hogy helyenként kimondottan szakmai tudást is feltételező kérdéseket tett fel a széles közönségnek. (Feltéve, hogy nem éppen laikus vélekedések gyűjtése volt vizsgálatának célja.)

A másik különbség a kérdésfeltevésben rejlik: nem spontán véleményeket vár az indító, hanem konkrét kérdésekre vár választ. Hogy mégsem webes kérdőívvel állunk szemben, azt az mutatja elsősorban, hogy a legtöbb hozzászóló csak egy-egy kérdést ragad ki, s arra részletesen kifejti választ ad. A válaszadók között megjelenik egy feltételezhetően professzionális mag (gyakorló pedagógusok), ez azonban az anonimitásból adódóan csak feltételezés. (Szaknyelvhasználat, naprakész, konkrét, oktatással kapcsolatos tény-

szerű ismeretek adták a feltételezés alapját.) Igyekeztem ezt a réteget nem figyelembe venni a laikus nézetek elemzésénél, bár megjegyezném, hogy náluk igen gyakran keveredtek a laikus és a professzionális nézetek.

Elősként a legáltalánosabb kérdésre adott hozzászólások: Mi a baj a magyar közoktatással?

„Ma a cél ugyanaz mint amerikában: rengeteg funkcionális analfabétát képezni, akik a speciális munkafeladatokon kívül, maximum Tv-t nézni, chips-et rágni, lefeküdni, felkelni képesek, majd kezdeni az egészséget előlről!”

„Vagy mikorra szabadulunk meg az oktatást ellepő, tehetségtelen, sehova máshova fel nem vett kényeszerdiplomás tanároktól, ha még most meg is emeljük a semmi munkájukért, illetve rombolásukért a fizetésüket! Előbb nem ki kellene válogatni a legalább 50% alkalmatlant.”

„No, eszembe jutott a sógornőm, aki gyakorlatilag nem tud olvasni, pedig nagyjából velünk egyidős. De igazából nem jelent számomra elégtételt, hogy tudok valakit, aki a hagyományos módszerrel nem tanult meg olvasni; az bajom, hogy képtelen vagyok egyetlen üdvözítő módszerben hinni. Vannak gyerekek, akiknek ez a legjobb, és bizonyára sokan vannak – és vannak olyanok is, akiknek más kell.”

Itt szintén megjelenik az egész társadalom felelőssége, azonban a leggyakrabban a második hozzászólás nézetrendszere dominált: az oktatás hibáiért a pedagógusok a felelősek.

Szintén jellemző eset, amikor a hozzászóló egy konkrét esetből kiindulva (a gyakorlatilag analfabéta sógornő esete) általánosít a közoktatás egészére. Ez ugyancsak jellemző a laikus nézetekre, amelyek igen gyakran általánosításként fogalmazódnak meg.

A továbbiakban a hozzászólók a következő kérdésekkel kapcsolatban nyilváníthattak véleményt:

– Ti mivel magyaráznátok a magyar gyerekek rossz teljesítményét a nemzetközi felméréseken?

– A túlfeszített tempó az oka az olvasásértési gondoknak?

– Az alsó tagozatos gyerekek tényleg csak akkor teljesítenek jól, ha a szülők intenzíven segítik őket otthon?

– Mivel magyarázzátok, hogy számos országban úrrá lettek az olvasásértési gondokon, miközben nálunk nem változott semmi?

– Lehet-e ugyanúgy tanítani ma, mint tíz vagy húsz éve? Új gyerekek – régi módszerek?

– Kiket és miért nem szeret a tanító néni? Milyen a „jó” gyerek?

– Hány elsős legyen egy osztályban?

A válaszok döntően csak néhány kérdés köré csoportosultak. (A kérdések nagyobb része feltételez valamilyen háttértudást vagy irányultságot, valószínűleg ezért nem választak rájuk.) Szintén kiemelve a jellemző vonulatokat közreadok néhányat:

„Ma már egyre nagyobb a feszültség különböző okok miatt, és ritkán él a régi jó bizalom, és felelősség kérdése, ahol mindkét rész felel a gyermekekért. A pedagógusnak kevesebb fegyverkezési lehetősége van, a szülőknek, meg(valamiért) kevesebb idejük a gyerekekre.”

„Gondoljunk bele, hogy egy 45 perces órán, ha csak olvasunk, a 25 fős osztályban nem jut 2 perc egy tanulóra. A házi feladat mennyiségét szabályozzák, a szülőknek sincs elég ideje, és valljuk be, sokszor türelme a farsztó napja után gyakorolni.”

„Picit túl van hisztizve ez az olvasási dolog, én úgy kerültem be a suliba, hogy nem tudtam olvasni, mégis tudtam már novemberre, pedig nem vagyok zseni, csak egy átlaggyerek voltam.”

„A legfőbb probléma, hogy az állam szervez a tanárok számára költséges módszertani órákat, de ezeket olyan emberek tartják, akik soha nem tanítottak életükben és a módszer a legtöbb esetben csak elméletben működik.”

„Az elsősök nagyon eltérő képességekkel kerülnek be az iskolába. Van aki már önnállóan beköti a cipőfűzőjét, van akinek a tanító tanítja meg.”

„Különbözn minden osztálynál és minden diáknál más módszer válik be. Ezeknek a módszereknek az alkalmazását csak több éves tanítási gyakorlattal lehet megtanulni.”

A hozzászólásokat áttekintve látható, hogy itt már megjelenik a szaknyelv alkalmazása, bár nem megfelelő módon. Ez talán már a médiának, illetve az internetnek köszönhető: a laikusok is egyre gyakrabban tüntetik fel nézeteiket professzionálisnak tűnő formában, s ez megnehezíti a professzionális és laikus nézetek elkülönítését. Például látható, hogy a hozzászóló, bár használja a módszertan szót, nem igazán van tisztában a jelentésével. Vonatkozik ez a módszer szóra is. Gyakran használják a laikus nézetek szóbeli (valamint esetünkben írásbeli) megfogalmazásánál az egyéni bánásmód, az egyéni adottságok figyelembe vételének szinonimájaként. Nyilván erre gondolhatott a fórumhozzászóló, nem az egy tanítási órán szimultán alkalmazott, az osztálylétszámnak megfelelő számú módszerre.

Többször találkozhatunk azzal a laikus nézettel, hogy megfelelő módon tanítani csak több éves gyakorlattal lehet. Ez a nézet képezi az egyik alapját a pályakezdő vagy fiatal pedagógusokkal szembeni szülői bizalmatlanságnak.

Érdekes a 25 fős osztályról és az olvasásgyakorlásról szóló hozzászólás. A többes szám 3. személyű megfogalmazás (olvasunk) azt sugallja, hogy gyakorló pedagógus is írhatta a sorokat. Reméljük, mégsem, ugyanis a fejenként két perc olvasás minden tanulónál az egész tanítási órán keresztül hajmeresztő megoldásnak tűnik. Inkább egy laikus képzelheti el így az olvasás gyakorlását, hiszen ő nem is ismerheti az olvasásgyakorlás módjait, nyilván a laikus elméletekben igaz csak az, hogy a tanulóknak egymás után kell olvasniuk, s az egész óra folyamán ugyanaz a gyakorlási mód valósul meg. Ugyanez igaz a házi feladattal kapcsolatos állításra. Nyilván a közelmúlt nagy vihart kavart, majd elhalt kezdeményezésére gondolt a hozzászóló, a hétfégi házi feladatok tilalmára vonatkozó javaslatra. Érdekes, de a laikusok jelentős része azt hiszi, ez már törvényerejű rendelet, hétfégre nem adhatnak leckét a tanárok.

Általános tapasztalatok a hozzászólásokkal kapcsolatban

Érdemes megvizsgálni a fórumhozzászólások elemzésekor tapasztalható tendenciákat. A fórumhozzászólók természetesen egyéni véleményeket fogalmaznak meg, ám bizonyos hozzászólás-mennyiség után körvonalazódik valamiféle „fórumvélemény”.

A „tanárveréssel” kapcsolatos fórumvélemény az, hogy kemény eszközökkel, akár testi fenyítéssel kell elejét venni a hasonló esetek elterjedésének, melynek kialakulásáért elsősorban az iskola, az iskolavezetés és az egész társadalom a felelős, természetesen a tanulón kívül.

A német televízióban lezajlott botrányal kapcsolatban a fórumvélekedés az, hogy a fiú megérdemelte, amit kapott, hiszen valóban tehetségtelen, ráadásul ennek ellenére vállalta a megmérettetést. De emellett felelősség terheli a médiát is. (És érdekes módon magát a zsűrit szinte felmentik.)

Az iskolával, szövegértéssel, a tudás tartalmával kapcsolatos fórumvélekedés elsősorban a tanárok hozzáállásában és képzettségében találta meg a probléma okát, de az egész társadalom felelősségét is felvetik.

Érdekes a társadalom felelősségének a kérdése, amely igen sok laikus vélekedésben megjelenik. Megfogalmazói nyílán azt az aspektust is figyelembe veszik, hogy a társadalom igen sok emberből áll, általában tehát egy arcnélküli sokaság. Azt, hogy maguk a laikus vélekedés megfogalmazói is a társadalom részei, gyakran elfelejtik. Manapság sajnos általános jelenség, hogy ha valaminek nem találjuk az okát, vagy megtaláltuk, de az számunkra kellemtelen, akkor az egész társadalom felelősségére hivatkozunk. Másrészről a társadalom, társadalmi folyamat, társadalmi felelősség szavak rendkívül sokat használt és divatos kifejezések a laikus elméletekben, melyek pontos ismeretük nélkül is jól alkalmazhatók.

A tapasztaltak okai a következő jelenségek lehetnek: a normatív befolyás jelensége (Atkinson, 1994, 558.), mely kimondja, hogy a csoporttagok véleményei általában elmoz-

dulhatnak a csoport (vélt) álláspontjának irányába. A csoport vélt álláspontja körülbelül 10–15 hozzászólás után már körvonalazódik. Igaz ez akkor is, ha egy fórumközösséget a szó pszichológiai értelmében nem tekinthetünk igazán csoportnak.

A másik jelenség, melyet leginkább a „tanárveréssel” kapcsolatban tapasztalhattunk, a csoportpolarizáció (*Myers és Lamm*, idézi: *Atkinson*, 1994): a csoport véleménye szélsőségesebb, mint a tagok egyéni véleményei. Vonatkozik ez elsősorban az iskolai testi fenytítés visszaállítására, melyet a hozzászólók egy része egyéni szituációban, kilépve az anonimitás keretei közül valószínűleg nem vállalna.

Itt ismét felvetődik, hogy egy fórumközösség mennyiben tekinthető csoportnak. A közös érdeklődés magának a fórumnak a témájából következően mindenképpen adott, a közös célnak a fórum indításakor deklarált, illetve adottnak vélt probléma megoldását tekinthetjük. Valódi megoldás (például konszenzus) azonban igen ritkán születik. A csoporttagok közötti interakciók itt kizárólag a számítógép által közvetítve zajlanak (lásd CMC).

Érdekes tény továbbá, hogy igen-igen ritkán tapasztalhatunk olyan esetet, ahol a fórumtagok valamelyikének laikus nézetei

Igen-igen ritkán tapasztalhatunk olyan esetet, ahol a fórumtagok valamelyikének laikus nézetei megváltoznak a többiek hozzászólásainak hatására. Ha egy fórumon belül vita alakul ki, az szinte mindig két székertábor közötti, az álláspontoktól nem mozduló harccá alakul. Ha a hozzászólás egybeesik a saját elmélettel, az olvasó vélekedése ebbe az irányba mozdul el, ha ellenvéleményt olvas, azok az egyént nem győzik meg, vagy akár el is távolíthatják a hozzászólás tartalmától.

megváltoznak a többiek hozzászólásainak hatására. Ennek magyarázata kettős lehet. Egyrészt a laikus vélekedések mélyen gyökereznek, legtöbbször egyéni tapasztalatokon alapulnak, s ezáltal igazságértékükről alaposan meggyőződik tulajdonosa. Sokszor az egyes történetekben a nézet beigazolódását látják még akkor is, ha annak éppen más oka van. Ha egy fórumon belül vita alakul ki, az szinte mindig két székertábor közötti, az álláspontoktól nem mozduló harccá alakul.

A magyarázat a kognitív válasz-elmélet lehet (*Greenwood*, 1968, idézi: *Atkinson*, 1994): Ha a hozzászólás egybeesik a saját elmélettel, az olvasó vélekedése ebbe az irányba mozdul el, ha ellenvéleményt olvas, azok az egyént nem győzik meg, vagy akár el is távolíthatják a hozzászólás tartalmától!

Összegzés

Mindezek ismeretében az idézett három eset, valamint több, egyéb megfigyelt fórumtevékenység alapján a következők állapíthatók meg:

- A laikus vélekedések eklektikusak ugyan, de mindig kimutathatók uralkodó irányok (egy fórumon belül).
- Egy adott hozzászóló véleményének valamilyen irányú változása igen ritka, szinte kizárható egymás meggyőzése.
- A vélekedések meglehetősen egyszempontúak, leegyszerűsítők.
- A laikus vélekedések gyakran igen radikálisak.
- Nagyon gyakran megjelenik egy magát professzionálisnak deklaráló mag, amely moderálni vagy uralni próbálja a fórumot. Noha nézeteik messze nem professzionálisak, ám szóhasználatuk vagy vélt érintettségük szerintük erre predesztinálja őket.

A jövőben mindenképpen érdemes figyelemmel kísérni az internetet mint közeget, az azon fellelhető csoportok, közösségek oktatással-neveléssel kapcsolatos laikus vélekedéseit. Egyrészt, mert ez mind szélesebb tömegek vélekedéseit tartalmazza, másrészt, mert

ezek a fentebb vázolt hatásokból és jelenségekből adódóan eltérő irányokat mutathatnak, mint a csak szóban terjedő laikus vélekedések, harmadrészt a folyamatok ezek „professzionizálódásához”, illetve professzionális színezetben való feltűnéséhez vezethetnek. Igaz ez annak ellenére is, hogy ezek a nézetek tartalmuk alapján mégis megmaradnak a laikus nézetek szintjén.

Irodalom

Atkinson, R. L. (1994, szerk.): *Pszichológia*. Osiris – Századvég Könyvkiadó, Budapest.

Greenwald (1968): *Cognitive learning, cognitive response to persuasion, and attitude change* *Psychological Foundations of Attitudes*. Academic Press, New York.

Hunyady Györgyné – M. Nádaszi Mária – Trencsényi László (2006): *A gyakorlati pedagógia néhány alapkérdése: Pedagogikum a hétköznapiakban és a művészetekben*. Bölcsész Konzorcium, Budapest.

Myers – Lamm (...): The group polarization phenomenon. *Psychological Bulletin*, 83. 602–627.

Nisbett – Ross (1980): *Human Inference: Strategies and Shortcomings of Social Judgment*. Engelwood Cliffs, Prentice-Hall.

Taylor – Thompson (1989): Stalking the elusive „vividness” effect. *Psychological Review*, 89. 155–181.

Wallace, Patricia (2002): *Az internet pszichológiája*. Osiris Kiadó, Budapest.

A Gondolat Kiadó könyveiből